

סיכום דיון ועדת חינוך והוועדה לקידום מעמד הילד, עיריית תל אביב-יפו, 7.12.2022

נושא הדיון: המחסור בצוותי חינוך – אתגרים, השפעות ופתרונות

נוכחים/ות:

- אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה
- חן קראוס, סגנית ראש העירייה (רוב העיר)
- שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך, עיריית תל אביב-יפו
- רותי אנזל, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי ולקידום ילדים ונוער, עיריית תל אביב-יפו
- עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה, מינהל החינוך, עיריית תל אביב-יפו
- נעמה בן זאב, מנהלת משאבי אנוש וחינוך מיוחד, מינהל החינוך, עיריית תל אביב-יפו
- דוד דאוד, מנהל המחלקה להיסעים, עיריית תל אביב-יפו
- זוהר מרגלית, מנהלת יחידת ההעצמה, היחידה לקידום נוער, עיריית תל אביב-יפו
- קרן זגורי-וקסמן, משרד מבקרת העירייה
- עדה נחום, מפקחת בתי הספר העל-יסודיים במחוז תל אביב, משרד החינוך
- יונה בוימפלד, מנהל בית הספר רוקח
- מייקל מאירוביץ', מנהל קריית החינוך השש שנתית אורט סינגאלובסקי
- אלה עגור, מנהיגות הורים מיוחדים בתל אביב-יפו
- אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי בתל אביב-יפו וסגן יו"ר הנהגת ההורים הארצית
- נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית למועצת הנוער העירונית
- רומי זינדנברג, מבקרת מועצת הנוער העירונית

פתיחה:

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: היום נדבר על המחסור בצוותי החינוך, האתגרים והפתרונות. בשנים האחרונות מערכת החינוך מתמודדת עם משבר כוח אדם חמור ומתמשך, חסר כוח אדם מכל הסוגים. חלקם עוזבים, וצעירים אינם מגיעים במקומם. המשבר הזה התעצם בתקופת הקורונה, ובפתיחת שנת הלימודים האחרונה מוערך המחסור בכל הארץ בכ-5,500 מורים. הקושי בגיוס צוותי חינוך מעמיד בסכנה את עתיד ילדי העיר והמדינה. עיריית תל אביב-יפו, בהובלת מינהל החינוך, בנתה מערך שלם לגיוס צוותי חינוך לכל המסגרות, כדי לתת מענה לבעיה. הכל נלקח בחשבון – פינות קפה בחדרי המורים, חניה חנם, דיור בר השגה למורים בעיר ועוד. כל זאת על מנת להתמודד עם הקושי הגדול. היום נרצה לדון בזה, לשמוע על האתגרים, הבעיות שהמערכת מתמודדת איתן והדרכים האפשריות לפתרון.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: נושא החינוך נמצא בכותרות לשם שינוי, אף פעם לא התייחסו כל כך ברצינות לחינוך כמו בשבוע האחרון. הסיבה לכך היא כי מפרקים את משרד החינוך, ולא באופן חיובי ונכון. לא

מעבירים סמכויות או מפצלים לרשויות שאינן פוליטיות, אלא הפוך – מפצלים אותו פוליטית ואי אפשר להתעלם מזה. בידי השר החדש יישארו רק שרידים. יש מומנטום עכשיו, והנוער והצעירים צריכים להיות בתוך הדבר הזה של הובלה והסתכלות על חינוך כמשהו דרמטי בחברה הישראלית. גיוס כוח האדם הוא לא בחלל ריק, מערכת החינוך היא לא מערכת מתגמלת. זו מערכת שמצרה את הצעדים של אלה של אלו שפועלים בה, להורים ולילדים אין אמירה בתוך המערכת. המערכת לא עושה חשק לעבוד בה, למעט אווירת ה"ביחד" והמשמעות, אבל כדי להיכנס למערכת ועד שנוצרת משמעות זו דרך מאוד ארוכה.

הוועדה הזו היא לא שמחה, אנחנו צפויים לשנים מורכבות מאוד מבחינת התמודדות, בטח בעיר תל אביב-יפו שנתפסת, בצדק, כעיר ליברלית המייצגת ערכים שונים מהממשלה הנוכחית ויסתכלו עלינו עוד יותר בזכוכית מגדלת. כאנשי חינוך נצטרך להיות יותר ערניים לסמכויות שיילקחו מאיתנו, לארגונים שיפעלו בבתי הספר ולמסרים שעוברים מעל לראש שלנו. בתוך זה יש תפקיד מאוד משמעותי להורים, תפקיד מנהיגותי. שיהיה לנו בהצלחה.

גיוס סייעות למערכת החינוך

עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה : המחלקה שלנו היא חדשה, הוקמה לפני שנה וחצי. יש אותי ועוד רכז גיוס ועוד עוזרת אדמיניסטרטיבית. למרות הצוות הקטן אנחנו משתדלים לתת מענה לכל צרכי המינהל. אנחנו מתרכזים כרגע בגיוס צוותי הסיוע.

יש מעל 600 גנים בעיר, בכולם יש סייעות. כל סייעת יוצאת ליום החופשי שלה בשבוע, וגם סגל המחליפות מאויש כולו. הקושי הוא במידה ויש היעדרות עקב מחלה או עניין אחר. לחלק הזה יש לנו מערך מילוי מקום שהוא כרגע בחוסר ובו אנחנו מתעסקים כרגע בגיוס. הקושי העיקרי הוא בכך שמדובר במילוי מקום ובכל יום מדובר בגן אחר, הסייעות מקבלות הודעה בבוקר לאן להגיע.

אתגר נוסף הוא ניקיון, הסייעות מתבקשות לנקות ולא כולן מעוניינות בזה. עוד אתגר הוא צפון העיר, שם יש פחות אוכלוסיות יעד ולשם הסייעות מתקשות להגיע. בדרום העיר יש פחות בעיה. נושא התחבורה בעיר הוא אתגר בפני עצמו, ולכן אזור הצפון קשה יותר משום שרוב אוכלוסיות היעד מגיעות ממקומות אחרים בעיר. מבנה השכר במגזר הציבורי גם הוא מורכב ויוצר חוסר ודאות בסכום הסופי של השכר, שלא כמו במגזר הפרטי.

מה בכל זאת הצלחנו לעשות?

דיברנו עם 2,100 מועמדות ומועמדים שיחה ראשונית, מהן 1,067 זומנו למפגש גיוס שמתקיים מידי שבוע, 922 הגיעו בפועל. מתוך כל אלה גויסו 310 סייעות וסייעים לבתי הספר, ועוד 180 לגני הילדים. רוב כוח האדם הולך לתחום השילוב והחינוך המיוחד, ועוד גויסו 50 סייעות למילוי מקום בגני הילדים. אלה מספרים יפים ועדיין קיים חוסר. מפגשי הגיוס הם מרוכזים ואנחנו משדלים לעשות אותם חווייתיים, שם מקבלים המועמדים את כל הפרטים. אנחנו מנסים להיות יצירתיים כדי למשוך קהל מכל קשת האוכלוסיות, גם לפנות בדרך ייעודית למגזרים שונים וגם פניות סטנדרטיות. הוצאנו מבצע של חבר מביא חבר, ואנחנו ממשיכים כי זה מוכיח את עצמו.

מקורות הגיוס:

יש המון שיתופי פעולה עם גורמים בקהילה, עם כל פרויקט או תוכנית שאנחנו יכולים לחשוב עליהם: שירות התעסוקה, אשת חיל ועוד פרויקטים שונים בעיר ובקהילה. אנחנו מגייסים גם אנשים עם מוגבלות, השנה נקלטו 6 כאלה. יש ערך בסייעת עם צרכים מיוחדים שעוזרת לילד עם צרכים מיוחדים. אנחנו כמובן מפרסמים המון בפייסבוק והרבה מאוד מגיעים משם, אבל גם מחבר מביא חבר, ואנחנו משתדלים להתנפל על כל ערוץ גיוס נוסף. אנחנו מנסים להנגיש גם את הכניסה אלינו, לעשות אותה פשוטה מאוד כדי שתהיה נחיתה רכה. יצרנו מחברת קליטה עם כל אנשי הקשר שהם צריכים, מידע, אפליקציות, הטבות, גמול השתלמות וכל מה שצריך לדעת, זה עוזר להם מאוד בקליטה אצלנו.

החוסרים כרגע:

כ-80 סייעות ממלאות מקום לגני הילדים, 150 עד 200 סייעות צמודות רפואיות לבתי הספר והגנים, ועוד 40 סייעות לצהריים או משלימות בגני התקשורת, שיאפשרו לנו לפתוח את הגנים עד 17:00 (בין 15:00 ל-17:00). אנחנו ממשיכים עם ימי גיוס אחת לשבוע. בכל שבוע יש כ-40 מועמדים ומועמדות שמוזמנים, ומגיעים בפועל בערך חצי. אנחנו עובדים על קמפיין חוצות עדכני, וגם בפייסבוק, קמפיין חבר מביא חבר. אנחנו מגמישים את צורת ההעסקה, מאפשרים משרה חלקית וגם הגעה רק בימים שנוחים כדי לאפשר לכמה שיותר אנשים להגיע אלינו. ניסינו לעשות מהלך להכרה בעבודה הזו כמועדפת, זה לצערי לא צלח בשלב זה. יש פרויקט חדש של השלטון המקומי שנקרא "המסייעת", ביקשנו להשתלב בפילוט. הפרויקט הוא ליצירת מאגר של עובדים זמניים שיכולים לספק פתרון אד-הוק רק למילוי מקום.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: אם חסרות לנו סייעות לשעות 15:00-17:00 המשמעות היא שהגן נסגר. אני אשמח שתאמרי כמה מוכנים לשלם עבור השעתיים הללו, העירייה הלכה הכי רחוק שאפשר.

עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה: אנחנו גם קולטים אותם כעובדי עירייה, וגם משלמים להם 180 שקל ליום, כולל תנאים סוציאליים, על שעתיים עבודה ביום. זה יוצא משהו כמו 3,500-4,000 שקל בחודש על שעתיים עבודה ביום. מנסים ללכת עוד ועוד צעדים רק כדי שיבואו לעבוד איתנו. אנחנו מאוד משתדלים לא להתפשר על איכות האנשים והמכוונות שלהם לתחום, אבל כן מאפשרים את התנאים הכי נוחים שאפשר.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: אנחנו בודקים גם עם סייעות שעובדות בגנים קרובים אם הן מוכנות לתת עוד כמה שעות בגן שנמצא מרחק של 100 עד 200 מטר מהן. בינתיים ללא הצלחה.

עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה: התמריץ הוא גבוה, ובטח ביחס לשכר שלהן. אנחנו ממש חוצבים בסלע כדי למצוא פתרונות.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: כמה מהפרסומים האלה מונגשים החוצה? אולי צריך לפרסם את זה בצורה של "4,000 שקל לשעתיים ביום". זה סוגר שכר דירה. זה מתאים לסטודנטים. אפשר להביא צעירים.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: הייתי ממש קושרת בין הדברים: "שעתיים ביום שווה שכר דירה!".

עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה: הקושי של הצעירים הוא העובדה שמדובר בגני תקשורת ואוטזם. ולפעמים יש גם החלפות, שזה חלק מהעבודה. הרבה לא רוצים להתעסק עם זה.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: לסטודנטים לחינוך השעות האלה יכולות להיחשב לצורך צבירת ותק במשרד החינוך. זה יכול לעזור להם להשתלב במערכת.

עדה נחום, מפקחת על בתי"ס העל יסודיים: לצבירת וותק צריך שליש משרה לפחות, וצריך וותק בתוך המערכת, הוראה בפועל.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: אשמח אם אפשר יהיה להעלות את ההצעות שיעלו פה בפני המשרד כדי למצוא פתרון.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: אולי את הוותק הזה אפשר לחלק לפי סוגים, כל סוג משרה ייתן ותק בצורה שונה.

עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה: אם באמת יקבלו על זה וותק, זה נותן גם פתרון לשילוב בבתי הספר ובגנים.

אלה עגור, מנהיגות הורים מיוחדים: צריך להבין גם למה לא מגיעים. 72 גנים היום נסגרים ב-15:10. שעות הסגירה משפיעות על הרצף הטיפולי וזה יוצר בעיה גם להורים.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: אפשר להעלות שכר גם דרך מרכיבי השכר. כבר עשינו את זה לסייעות של החינוך המיוחד. אפשר גם לתעדף סייעות של החינוך המיוחד, למשל לתת חצי שנת וותק ובחינוך המיוחד שנת ותק מלאה.

החוסרים הגדולים ביותר כרגע הן של המשלבות צמודות תלמיד. אולי בכיתות בתי הספר ניתן להשתמש בפחות סייעות על יותר ילדים, ואז לתת מרחב ואוויר לכולם. בכיתות של 30 תלמידים ויותר, אם יש 4-5 תלמידים שזקוקים למשלב צמוד, זו כמות מטורפת של אנשים שנכנסים לכיתה.

עדה נחום, מפקחת על בתי"ס העל-יסודיים: החוק אומר שכל ילד חייב לקבל סייעת לפי הצרכים. אף הורה לא רוצה לחלוק סייעת.

אלה עגור, מנהיגות הורים מיוחדים: מבחינת חוקית המשלבת היא צמודת ילד.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: אבל בפרקטיקה זה או שלא תהיה בכלל או שתהיה אחת במשותף עם עוד ילד. צריך לתת להורים להחליט, בואו נבדוק עם ההורים וניתן להם את האופציה.

עדה נחום, מפקחת על בתי"ס העל יסודיים: בכיתות תקשורת יש מחנכת, מחנכת ב' וסייעת כיתתית. למשולבים קשה לתת תשובה, ואני יכולה להגיד מהשטח שהורים שקיבלו סייעת צמודה לא יסכימו שהיא תהיה גם עם ילד אחר.

יונה בוימפלד, מנהל ב"ס רוקח: זה בפועל מה שקורה. בבית הספר שלי נמצאות 80% מהסייעות שצריכות להיות. אני לא שואל או לא שואל, זו המציאות. בפועל יש סייעת אחת בכיתה שהיא שם מכוח זכאות של תלמיד אחד.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: בגני הילדים יש 450 סייעות שילוב בריאות, ורצינו שאם סייעת של הגן לא מגיעה לגן, אז סייעת הבריאות והשילוב תיחשב סייעת והגן ייפתח. החוק אוסר עלינו לעשות את זה ודורש שסייעת השילוב תהיה רק עבור הילד, צריך עוד מבוגר שם בכיתה חוץ מהגננת. אם זה היה אפשרי זה היה פותר לנו את כל הבעיות.

עדה נחום, מפקחת על בתי"ס העל יסודיים: מה שמאפיין את כל המערכת ובעייתי בה הוא הפתרונות טלאי על טלאי. אי אפשר להחזיק את זה לאורך זמן, הסייעות קורסות וצריך למצוא מחליף, ואין מחליף. קשה לשמוע שמנהל צריך לקחת על עצמו אחריות כזו.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: התקנות הללו ניתנו לשינוי. המערכת צריכה להיות דינמית ולהבין שכרגע אנחנו במצב חירום. 35 נשארים ילדים בבית כי המערכת לא מוכנה להתגמש ולתת הכשרה לסייעת הרפואית וגם עוד שכן, כדי שביום שאני צריכה אותה היא תיכנס מתחת לאלונקה.

עדה נחום, מפקחת על בתי"ס העל יסודיים: צריך לשנות את האופן שבו הילדים מקבלים זכאות לסייעת הרפואית. מדינת ישראל מגזימה לחלוטין עם עניין האלרגיות, לא נותנים לילדים להיחשף ומייצרים פה דור בעייתי. אני אעביר את המסר במחוז שלי ונראה.

רותי אנזל, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי ולקידום ילדים ונוער: הורה לילדה בכיתה י' שביתו רגישה לחלב רצה שנגרום לכך שבכל בית הספר לא יהיה שום מוצר חלבי. אמרנו לו שבמבנה שלומדת הילדה לא יהיה, אבל לא מעבר. הילדה לא לומדת להתמודד ככה.

עדה נחום, מפקחת על בתי"ס העל יסודיים: אני הוצאתי טיול בלי חלב ושוקן, ואני לא חושבת שזה נורא, אבל הילד נאלץ לאכול מחוץ למאהל. המנהלת מאוד נעלבה. אפשר לחבור לאגודת ההורים שמתעסקת עם עניין האלרגים.

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי בתל אביב-יפו וסגן יו"ר הנהגת ההורים הארצית: לא הגיוני שסייעות שנמצאות בגן ילדים יום-יום לא יוכלו לתת מענה. בבסיס, שירות שהמדינה צריכה לתת לציבור לא ניתן, ואף יותר מזה בחינוך המיוחד. המערכת חייבת לדעת להתגמש.

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית למועצת הנוער העירונית: אני נמצאת בכיתה שיש בה שני ילדים משולבים ויש בה שתי סייעות שילוב. הסייעות עובדות הכשרה מיוחדת? מניסיוני עם הסייעות, היו הבדלי רמות מטורפים בין סייעת אחת לאחרת.

עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה: יש 1,500 סייעות בערך בבתי הספר, בכמויות כאלה תהיה תמיד שונות בין אחת לשנייה. הן עובדות הכשרה במסגרת העבודה, בתשלום, ויש לכל סייעת מפקחת שהיא בקשר עם בית הספר ואנחנו סומכים על בית הספר שיידע לדווח למפקחת במקרים כאלה. במקרים שזה פחות טוב אנחנו מחליפים סייעת.

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי בתל אביב-יפו וסגן יו"ר הנהגת ההורים הארצית: ש במה להחליף?

עדי בסון: מנהלת מחלקת גיוס והדרכה: במקרה שזה לא מתאים אנחנו מעדיפים לא לשים סייעת בכלל מאשר להשאיר סייעת לא מתאימה.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: ספציפית לעניין האלרגנים, האם יש חשיבה רחבה יותר מאשר לשים מישהו ליד הילד? יש פתרונות יצירתיים אחרים?

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: זו הבעיה עם התיקון לחוק החינוך המיוחד. יש אינפלציה בסייעות משלבות, כי הזכאות המידית היא לסייעת. זה הפתרון הכי קל, וההורים מיד רוצים סייעת. אנחנו מנסים לשכנע לפעמים הורים שעדיף להם פתרון אחר אבל ההורים רוצים סייעת במידה והם זכאים. המשפטיות הורגת את היצירתיות. לפתרונות יצירתיים צריך מישהו שרואה את המערכת כמכלול וצריך הסתכלות רחבה. אין את זה. כל אחד מסתכל על עצמו. משרד החינוך יצא בהצהרה שהתיקון נכשל והם מבינים את זה. אולי יתקנו את החוק שוב ולא תהיה כזו אינפלציה.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: אנחנו עיר שיש בה חינוך שנותן דוגמה לכל המדינה, אולי אפשר גם לייצר אצלנו פתרון כולל.

יונה בוימפלד, מנהל ב"ס רוקח: המחסור בסייעות גורם לפגיעה ישירה באיכות החיים של הילד, בהנחה שהוא אכן צריך אחת כמובן. החוויה של מחסור בסייעת היא חוויה של הרס עצמי, כישלון מתגלגל. אבל זה רק חלק קטן במערכת האקולוגית הבית ספרית. אותי מטריד שיש מתאם מאוד גבוה בין הילדים שזקוקים לסייעת לבין מידת האירועים החריגים שהם מעורבים בהם, ובין היחס של הורים לילדים אחרים אליהם. השפה משתנה, עד לרמה של "תעיפו את הילד הזה כבר מהכיתה".

החמור מכל הוא שהצוות החינוכי שלי, שצריך להחזיק בסוף את כל העסק הזה, וחוטף את האש מההורים, מתחיל גם הוא לדבר בשפה כזו. זה משנה עמדות וערכים ותפיסת עולם של ההורים והילדים. כל הרעיון היה לשלב וזה מייצר את ההפך. אנחנו בבית הספר עסוקים ביום ממוצע בבעיות של 30 או 40 ילדים עם צרכים מיוחדים וזה משפיע על סדר היום.

זוהר מרגלית, מנהלת יחידת ההעצמה : אני אתייחס לילדי קצה הרצף שמאופיינים בהתנהגויות סיכון. תל אביב היא עיר עצומה וצריך לדאוג לתפקוד התקין של בתי הספר קודם כל. אצלנו במחלקה לקידום ילדים ונוער חסרים עשרות עובדים, אבל אני מסתכלת על החלק שלי, וההשלכות הן שאותם ילדי קצה שהם מטופלי רווחה ונמצאים במצבים גרועים וסוציו-אקונומיים מורכבים לא מקבלים את מענים שהם זקוקים להם שהם משלימים לבית הספר – למשל מועדוניות.

אנחנו במחלקה מפעילים 13 מועדוניות לילדים בשיתוף עם השירותים החברתיים. זה מענה הוליסטי כוללני עם סיוע חברתי ורגשי, ואין לילדים הללו את זה בבית. משנה לשנה הקושי לגייס כוח אדם של אנשי מקצוע לתחום הזה גובר. סגרנו השנה מועדונית של חינוך מיוחד ביפו כי לא הצלחנו לגייס כוח אדם. חצי שנה ניסינו לגייס. המשמעות הרבה פעמים לצערי היא התפשרות כי הברירה היא לא לפתוח מועדונית ולשלוח 15 ילדים ללא מענה. גם על זה אני משלמת מחיר.

זה גם שילוב של שכר ותנאי העסקה. בעבר לא היה כזה קושי, היתה תחושת משמעות ושליחות לעבוד עם אנשים על הרצף. היום אני פשוט לא מקבלת קורות חיים. יש לי מועמד מקרית גת והוא מקבל נסיעות מקרית גת בכל יום. יש פה קושי משמעותי, ומבחינתי החלק הכי קשה הוא הפנימיות. יש שתיים כאלה בעיר, יש בהן כ-100 ילדים וילדות, חסרים שם מדריכים בצורה חמורה. פנימייה שאין בה מדריך זה אומר שאין מי שמשגיח על הילדים שאין להם בית.

עדי בסון, מנהלת מחלקת גיוס והדרכה: הקושי העיקרי בפנימיות הוא שאין מגורים למדריכים. יש רק לרכזים. אם הפנימייה נמצאת בצפון תל אביב ואי אפשר לשכור שם דירה אז יש בעיה. המדריכים באים בבוקר, מעירים את הילדים כדי לשלוח אותם ללימודים, ואז צריכים לחזור בצהריים. בין לבין אין להם מגורים במקום והם צריכים ללכת ולחזור.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: זה נושא שאפשר לפתור. טוב שהנושא הזה עלה. נעשה על זה ישיבה מחוץ לוועדה.

רותי אנזל, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי ולקידום ילדים ונוער: צריך להבין שאם אין מדריך נניח למועדון נוער בערב, אז הם יפריעו ויהיו בחוץ וזו לא דרמה למרות שזה פחות טוב. אבל אם אין מדריך במועדונית או בפנימייה זו בעיה כי זה הבית שלהם. זה דרמטי.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: זה ברור. אם ילדי החינוך המיוחד לא מקבלים מענים מסביב לבית הספר או מסגרות החינוך הם מייצרים תסכול לכולם – להורים, לקבוצת השווים שלהן, לצוות החינוכי... וגם הם מסכנים כי הם לא מקבלים את המענים שהם צריכים כדי להתמודד עם האתגרים בחיים הללו.

אתגרים בחינוך היסודי והעל יסודי

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: יונה כתב לאחרונה פוסט מאוד מדויק, שבהמשך אליו אני אשמח לשמוע ממך על פתרונות יצירתיים שמצאת לאתגרים שאתה מתמודדת איתם.

יונה בוימפלד, מנהל ב"ס רוקח: אני מנהל בבית הספר רוקח מזה שנה ושלושה חודשים. הרבה מאוד דברים נובעים מזה שאני מנהל חדש. אני מנסה לספר להורים ולכל מי שרוצה לשמוע את המציאות. אם הורה היה מבין איך היה נראה בית ספר ביום יום, אני לא רוצה לומר שהוא היה לא שולח את הילד... אבל זה מטריד. אין סייעות כי אין. זו המציאות.

מחנכת כיתה ביסודי היום נדרשת להיות המון דברים – מדריכת הורים, מגשרת, מטפלת רגשית, מורה לחינוך מיוחד, פסיכולוגית, מורה להעשרה ולחוגים. וזה לא ממקום מעצים של המורה, אלא ממקום של חוסר אונים. הכיתות מפוצצות. מבנה המשרה של מחנכת ביסודי זה 25 שעות שבועיות עם יום חופשי בשבוע, זה 5 שעות הוראה ביום. ילד בכיתה א' מסיים את יום הלימודים שלו בשעה 12:45. כל העניין הפרטני מתקיים אחרי שעות הלימודים, ולפעמים זה אחרי אירוע אלימות כי לילד מהכיתה שלו אין סייעת.

הפתרונות היצירתיים שלנו, הם להביט דרך פריזמה של חינוך מיוחד גם בבית ספר יסודי. מוצאים את הילדים שצריכים מענים ותופרים להם חליפות בצורת מענים יחידתיים, אבל אין לנו באמת פתרונות של ממש. בסוף חוזרים לאותו בנאדם שפנוי באותה שעה ושמים עליו עוד ילד.

הדרך היחידה לעשות את זה היא לפרק את מערכת השעות שלנו ולהכניס בה שעות שיתנו מענה סמי-רגשי רוחבי – שעות אומנויות, גנות, משחק וכו'. זה נותן מענה מסוים נותן לילדים, מוריד את רמת האלימות ומעניק חוויה של מסוגלות. אבל אין לי מספיק סייעות, זו המציאות, יש לי מטפלת בית ספרית אחת שמטפלת ביותר ילדים ממה שמותר וממה שנכון מקצועית. אבחונים להורים מעוטי יכולת יש 2-3 בשנה, זה מה שיש. הבאר היא כרגע עמוקה מידי כדי שכל המשאבים האלה יספיקו למלא אותה.

אני עוד במצב טוב, יש לי את מצבת המורים שלי, אבל אם מחר שתיים חולות המגדל כולו מתפרק. אתמול הודעת שהיועצת השניה בבית הספר הולכת הביתה. היא החליטה שלא מתאים ועזבה. עכשיו אין לי יועצת. בנינו מודל ייעוצי שלם שהוא פרו-אקטיבי, כזה שנכנס באופן קבוע למערכת והחזיק חודשיים, ועכשיו עם היועצת היחידה שנשארה צריך לבנות מודל אחר.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: וזה לא מקרה קיצון, זה הממוצע.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: המצב בגנים הוא קשה, ואחרי זה ביסודי הוא מורכב, וכשהם מגיעים לחטיבה ולתיכון פחות אפשר להשפיע עליהם והם גם בגיל האחריות הפלילית. מייקל יספר לנו קצת על שכבת הגיל הזו.

מייקל מאירוביץ', מנהל ב"ס אורט סינגלובסקי: אדבר קודם על הצוות. זו שנה רביעי שלי בבית הספר, ומהיום הראשון המטרה שלי היתה לייצב את הצוות. כל הזמן אני מתעסק בשלושה צירים – איתור, גיוס ושימור אנשי צוות. אני כבר עכשיו חושב על השנתיים הבאות, מאיפה אני מגייס עוד מורים ואיך אני שומר עליהם. לי אין חוסר במורים בינתיים, ואני נעזר בהרבה מאוד אנשים. אנחנו מנסים לתת למורים אופק קידומי, גאוות יחידה, אתגרים של בית ספר, למרות שהוא בית ספר לא פשוט. אני מקצה לזה הרבה משאבים. אני מדבר באופן אישי עם כל מורה וכל עובד שנכנס לבית הספר ומנסה להסביר את המורכבות לצד הדברים הטובים שיש בבית הספר, ויש לפחות 51% כאלה.

אני מחפש את האישיות של האנשים כדי לדעת איך לשמור עליהם. לרוב זה מסתדר, אבל לפעמים גם לא. התחלפו לי 50 מורים מתוך 130 בשלוש שנים וחצי. אני מעדיף לא להתפשר על האיכות גם אם זה אומר להתחיל בחוסר. למרות שכל ההורים מחוברים היום לכל מה שקורה, אנחנו משתדלים לא לבטל שיעור, עד כמה שאפשר. זה כן קורה אבל אנחנו מנסים שהצוותים יבינו את החשיבות שלהם בבית הספר. זה לא מושלם אבל אנחנו מנסים למצוא פתרונות יצירתיים. אני מנסה ליצור לעצמי עתודות, גם אם אין לי משרה עבור הבנאדם אבל אני רואה שהוא טוב אני אביא איתו לבית הספר – בתור מתגבר, בתוך סיע, עוזר הוראה... אנסה להלהיב אותו כדי שישאר.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: האם לקחתם משהו מתקופת הקורונה? תוכניות כאלה ואחרות? למשל לתת לילדים מה לעשות במקום שיעור שמבוטל.

עדה נחום, מפקחת בתי הספר העל-יסודיים במחוז תל אביב: זה צריך להיות קבוע. צריכה להיות פתיחות אצל מנהלים לייצר למידה באמצעות טכנולוגיה חדשנית. כשהיה חד פעמי זה לא עובד.

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי בתל אביב-יפו וסגן יו"ר הנהגת ההורים הארצית: צריכה להיות פתיחות של המנהלים, אבל לא רק בגלל מחסור בכוח אדם אלא תמיד. אין בעיה עם אמצעים טכנולוגיים אבל שלא נתרגל לתוכניות כאלה במקום כוח אדם. ככה נתרגל לחיות עם 60% מכוח האדם.

עדה נחום, מפקחת בתי הספר העל-יסודיים במחוז תל אביב: גם את הרופאים אי אפשר להחליף, למרות שקובעים תור דרך אפליקציה.

מייקל מאירוביץ', מנהל ב"ס אורט סינגלובסקי: הטכנולוגיה היא אמצעי עזר שמשדרג ועוזר אבל היא לא תחליף.

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי בתל אביב-יפו וסגן יו"ר הנהגת ההורים הארצית: היא לא רק עזר, היא אפילו הכרח היום. לפעמים אפילו היא לא נמצאת במקומות שהיא צריכה להיות. היא יכולה להיקרא לדגל במקרה שיש בעיית כוח אדם, אבל היא לא הפתרון הקבוע לבעיה של כוח אדם.

רומי זינדנברג, מבקרת מועצת הנוער העירונית: יש לי ניסיון עם מורה שהייתה חולה כל הזמן ומה שהיא עשתה זה ניסיון להעביר את השיעור בזום בזמן שאנחנו בכיתה. משם היא עברה פשוט לשלוח משימות. היא היתה מורה למתמטיקה וזה קרה רוב השנה. התוצאה היא שהגעתי לכיתה י' בלי שום ידע. המורה החדש שלנו אמר לנו שצריך ללמוד הרבה יותר מהר כדי להספיק יותר. רואים את זה גם בציונים של הכיתה ובאווירה. להחליף את המורה עם משימות זה אפשרי פעם ב... אבל לא כשיטה. אם מתחילים להחליף מורים וכוח אדם זה לא יכול לעבוד.

נעמה טורקניץ', יועצת אתית-משפטית למועצת הנוער העירונית: בתיכונים יש לנו יותר חופש, לא בהכרח ממלאים לנו את הזמן במקרה של ביטול. אבל יש מצבים שבהם מנהלים או מורים מחליפים יכולים להבין את התלמידים. אין סיבה לבוא לבית הספר לשעתיים מתוך שמונה. זה קרה המון בקורונה, שהגענו לבית הספר ובוטלו לנו כל השיעורים וכל מה שעשינו היה לשבת בבית הספר סתם. אם יש מצב כזה אז להשתמש בטכנולוגיה, או להעביר את השיעור

למשימות בבית זה פתרון. זה יעבוד עם תלמידי תיכון שיש להם יותר אחריות ויודעים להתנייד לבד. אפשר להשתמש בטכנולוגיה אהל לא להחליף בה אנשים.

עדה נחום, מפקחת בתי הספר העל-יסודיים במחוז תל אביב : כמה תחומים בחיים שלכם החלפתם בטכנולוגיה כי זה אפשרי? יש דברים שהוחלפו. זה בסדר. אני לא רוצה להחליף מורים אבל צריכה להיות פתיחות ואחריות הדדית, ואני לא בטוחה שכל התלמידים פתוחים לכך.

נעמה טורקניץ, יועצת אתית-משפטית למועצת הנוער העירונית : אני מסכימה שצריכה להיות אחריות הדדית, ובאמת מרגיש לי שבבית הספר שלי שעובד טיפה שונה, יש יותר פתיחות. בבתי ספר אחרים זה מוכתב וצריך להתמודד עם זה. אם מורה לא מגיע ויש סתם חלופה של משימות זה לא יחליף את המורה, במיוחד במקצועות מורכבים. טכנולוגיה לא יכולה לעבוד באופן מלא, אפשר להשתמש בזה למשל ביום שיש מרתון והעיר סגורה וברור שקשה יותר להגיע לבית הספר והרבה לא יגיעו. אבל כל יום זה לא משהו אפקטיבי.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: אני תמיד בעד איזונים. אנחנו במאה ה-21 וצריכים להשתמש בטכנולוגיה לטובתנו אבל היא לא הפתרון לבעיה שלשמה התכנסנו כאן. בסיכומי של יום, עם כל הכבוד לאחריות של התלמידים, גם למבוגרים קשה להישאר הרבה שעות מול המחשב בלי לברוח למקומות אחרים. זה משהו שמשרד החינוך צריך להתערב בו – איך לסנן את הסחות הדעת ולהתמקד במשימות.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: אני מניחה שנעשו ניסיונות להחליף מורה בכיתה באמצעים טכנולוגיים. כמה זה נוסה וכמה זה עובד?

רותי אנזל, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי ולקידום ילדים ונוער: יש לנו בתי ספר שיש בהם יום היברידי, יום שבו התלמידים לומדים מרחוק. באחד מבתי הספר האלה המנהלת ראתה שזה פחות מתאים לכיתות ז'-ח' והחליטה לעשות את זה רק מכיתה ט', אבל אם יש תלמידות ותלמידים שלא משתפים פעולה הם צריכים להגיע לבית הספר. יש גם משימה קהילתית שהם עושים עם חברים, לא רק משימות חינוכיות. החלפה של מורה לאורך כל השנה היא לא אפקטיבית. אבל ליום בשבוע או לשיעור זה יכול לעבוד. אם זה פעם בשבוע וכולל גם משימות אחרות זה עובד. אבל לא כתחליף.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: הבת שלי לומדת פעם בשבוע מהבית. השנה הראשונה היתה פחות מהודקת והשנה בית הספר עשה קפיצת מדרגה בעניין הזה. זו הקלה רגשית לא לבוא לבית הספר כל יום, זה נותן לילדים עצמאות. נכון שזה לא מתאים לכולם אבל זה מצוין שבתי הספר מגלים גמישות ומתאימים את עצמם לכל מיני סוגים של תלמידים בכיתה.

היסעים לבתי הספר

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: מחלקת ההיסעים היא סוג של כיתה מוסעת, והדברים שקורים בכיתה עצמה מתחילים בהסעות בבוקר, בטח בהסעות של החינוך המיוחד. עם המורכבות של המלווים.

דוד דאוד, מנהל המחלקה להיסעים: אני מאמין שאם ילד עבר משהו לא טוב בהסעה בבוקר אז כל היום שלו יהיה גרוע, וגם אם הוא עבר דברים טובים בבית הספר וההסעה בצהריים היתה רעה זה יכול להרוס לו את היום שוב. אין יום שאני לא מזיל דמעה על ילדי החינוך המיוחד שחווים קשיים מאוד מורכבים במערכת ההיסעים. יש מחסור ענק בנהגים ובמלווים. בשנים האחרונות אנחנו משבצים ילדים להסעות על בסיס הרכבים הקיימים ולפי מספר המלווים. אם בעבר היינו משבצים 5 ילדי תקשורת לטרנזיט, היום מסייעים 10. קווים מאחרים, תלמידים מגיעים באיחור ומתוסכלים. זה קורה בגלל משבר כוח האדם באופן כללי, ועוד סיבה היא דבר חריג מאוד שקורה אצלנו וזה חברות הסעה פרטיות שמסיעות עובדי חברות הייטק. הן ממש לוקחות את כל חברות ההסעה הפרטיות לשם כך ומשלמות הרבה יותר. אם אנחנו משלמים 150 שקלים לכיוון, הן משלמות 600-700 שקלים לכיוון. התחרות גדולה מאוד.

המנכ"ל אישר לנו תוספת של 13 מיליון שקלים כדי להיות יותר אטרקטיביים יותר ולמשוך אותן חזרה אלינו. זה עדיין לא פותר את המחסור בנהגים, יש מחסור של 600 קווי היסעים. אנחנו צריכים 3,400 קווים ויש לנו הרבה פחות. יש גם חוסר במלווים, חסרים לנו 102 מלווים. משרד החינוך לא מנסה להתאים את עצמו. תשפ"ג היתה שנת הפיצוץ להיסעים, אלפי ילדים לא קיבלו הסעות. אצלנו עדיין מוסעים כולם, אמנם בשירות גרוע, אבל זה כי אנחנו עדיין תחת מכרז שיסתיים בתשפ"ד. אנחנו נערכים לתשפ"ד אבל הרגולטור מקשה עלינו במקום לייצר פתרונות. בחוזר מנכ"ל ביקשו מאיתנו להציב מלווים גם בלקויות הקלות, ואין מספיק כוח אדם. משרד החינוך אוסר על הושבת ילדים בקדמת הרכב וזה אומר שצריך עוד רכבים כי אין מספיק מקום בקיימים.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: דווקא בקטע הזה אני בעד, כי שמעתי כמה פעמים על ילדים שישבו ליד הנהג והפריעו לנהיגה. יש פה מורכבות. האם יצא לכם לבדוק אפשרות לקחת תלמידי תיכון לליווי במסגרת מחויבות אישית?

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי בתל אביב-יפו וסגן יו"ר הנהגת ההורים הארצית: אסור. חייב מלווה בגיר, והם גם לומדים בשעות האלה.

אלה עגור, מנהיגות הורים מיוחדים בתל אביב-יפו: יש הורים שמבקשים להיות מלווים.

דוד דאוד, מנהל מחלקת היסעים: נכון, יש. אנחנו מעסיקים 60 הורים. הבעיה היא שאם הסעה היא פרטנית לילד שלו אז הוא מוכן, אבל אם זה לעוד ילדים אז הוא לא מוכן משום שאם הילד שלו לא מגיע הוא צריך לבוא בכל זאת להסעה והם לא רוצים. אנחנו עושים כל הזמן ניסיונות למצוא פתרונות, אפשר להפנות אלי אם אתם שומעים פניות. אני מקווה שהתוספת שאושרה לנו על ידי המנכ"ל תסייע גם.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: אולי אפשר דווקא להסתייע בחברות ההייטק, כחלק מהאחריות התאגידית שלהן, ולהשתמש באותם הרכבים.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: אן סיכוי שהן יסכימו.

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי בתל אביב-יפו וסגן יו"ר הנהגת ההורים הארצית: הם לא יוותרו על שום דבר שיביא להם עובדים.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: מעבר לזה יש גם את בעיות התנועה, רכב שיוצא לפזר ילדים בשעה 7 בבוקר לא יספיק להביא עובדים עד 9 למשרד.

דוד דאוד, מנהל מחלקת היסעים: היה מקרה מצער בבית הספר עמוס עוז שבו מלווה הטרד מינית תלמיד וכמובן השענו אותו. אבל התוצאה היא שאין מלווה ביום למחרת, ואז הבעיה היא כפולה כי הילד גם חווה הטרדה וגם לא נוסע לבית הספר למחרת. המלווים עובדים דרך חברת חינוך, מקבלים שכר מינימום אבל יש להם 7 שעות יומיות, למרות שהקו הוא שעה לכל כיוון.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: הכי טוב זה כשהסייעות מלוות.

סיכום

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: ראשית, בכל ענין שאפשר לעזור, עם גיוס עובדים לכל המשרות החסרות, אפשר להיעזר בלשכה שלי, שלחו לנו ואנחנו נפיץ את זה דרך כל חברי הוועדה. דבר נוסף הוא המלצה שלי לעשות סיעור מוחות עם עוד אנשים כדי למצוא עוד פתרונות כאלה ואחרים, לא צריך לבחול בשום אמצעי.

חן קראוס, סגנית ראש העירייה: אני תוהה האם בתוך כל כיבוי השרפות הזה יש זמן או חשיבה אסטרטגית ארוכת טווח למה יהיה בעוד 5 שנים. יש התעסקות הטווח הרחוק וחושבים על פתרונות שהם לא לעכשיו?

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: בסוף הפתרון הוא כלכלי. סייעות או נהגים הם כוח אדם מוחלש. זה עניין של שכר. העבודה האסטרטגית שלנו היא מול ההסתדרות, האוצר, השלטון המקומי, משרד החינוך, לנסות למשל להכיר בעבודות כאלה כעבודה מועדפת. ראש העיר מעורב אישית בדבר הזה. לגבי מורים, יש פרומים שאני חברה בהם ומנסים שם לפצח בצורה יצירתית את העניין. נעשית חשיבה, אני מקווה שהסכם השכר החדש יביא איזו בשורה למרות שזה לא מה שקיוונו. עד שהמדינה לא תבין שזה חשוב וזה ההון האנושי העתידי לא יהיה שינוי.

נעמה בן זאב, מנהלת מחלקת משאבי אנוש: יש גם דברים מהותיים כמו מבנה של כיתה, הצמדה של סייעת לכל ילד ועוד. המערכת צריכה שינוי מהותי מן היסוד. אם זה לא יקרה הגלגל ימשיך להסתובב סביב צירו.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: תודה רבה לכל מי שהשתתף, זה לא מובן מאליו, אני חושבת שעם כל פרישת התמונה העגומה שהייתה כאן, בסוף יש פה אנשים שאכפת להם וחשוב להם ורואים את דור העתיד של העיר והמדינה. אני אופטימית בגלל שאני רואה את הרצון של כולם לשנות ולשפר.

רשם: יפתח שוע